

# Systemisk tilgang

## -introduktion til vigtige begreber

14. Januar 2021

Marie Falck Hansen  
Aut. Psykolog, Basen

# Dagsorden

- ▶ Udgangspunktet for systemisk tilgang
- ▶ Hvad er et system
- ▶ ‘Alt hvad der siges, siges fra nogen’
- ▶ 2. ordens kybernetik
- ▶ Autopoiesis
- ▶ Alt sker i relationer/i kontakten mellem enheder.

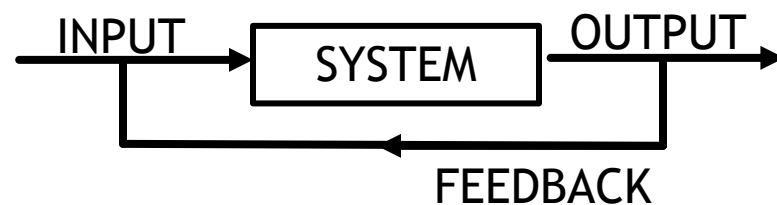
# Teoretisk baggrund for systemisk tilgang

Nye måder at forstå sammenhænge på.

Opgør med kausale årsagsforklaringer som var kendetegnet for datidens videnskab: Newton: *'hvis noget udsættes for en påvirkning a, så sker b'*



Feedbackloops



Fokus på hvordan forskellige dele interagerer i et system

Vi kan ikke være sikre på, at der altid findes det samme output fra påvirkning a, fordi der sker en feedback fra delen i systemet, og fra systemet selv.

# Videreudvikling af de 'gamle' systemteorier

- ▶ 1980'erne: de systemteoretiske tanker og forståelsesrammer vinder massivt indpas i samtalefagene, særligt på familierapiområdet.
- ▶ Hovedpersonerne i den periode er:
  - ▶ Biologerne Maturana og Varela -> Milanoskolen
  - ▶ Psykologerne (og konstruktivisterne) Von Foerster og Glaserfeld og Bateson
  - ▶ Sociologen Luhmann

Det er deres arbejde og forståelser, vi i dag tænker er systemisk tænkning i terapeutiske sammenhænge.

# Systemisk tænkning undersøger, hvordan sociale fænomener indgår i systemer

Det vil sige:

- ▶ Systemisk tænkning analyserer på relationer, fremfor på de enkelte fænomener
- ▶ Personer forstås som agenter der har noget de vil/ønsker/kan.
- ▶ Men inden det er personen del af nogle systemer, som er med til at **definere**, hvad det overhovedet vil sige at være en person, hvad det vil sige at ville noget.
- ▶ Hvordan de systemer defineres, er med til at forme det vi reelt kan vil/gør/ønsker.
- ▶ Så systemet er med til at definere os, og vi er omvendt, som agenter, med til at definere systemet.

Frit efter Luhmann

# Hvad er et system?

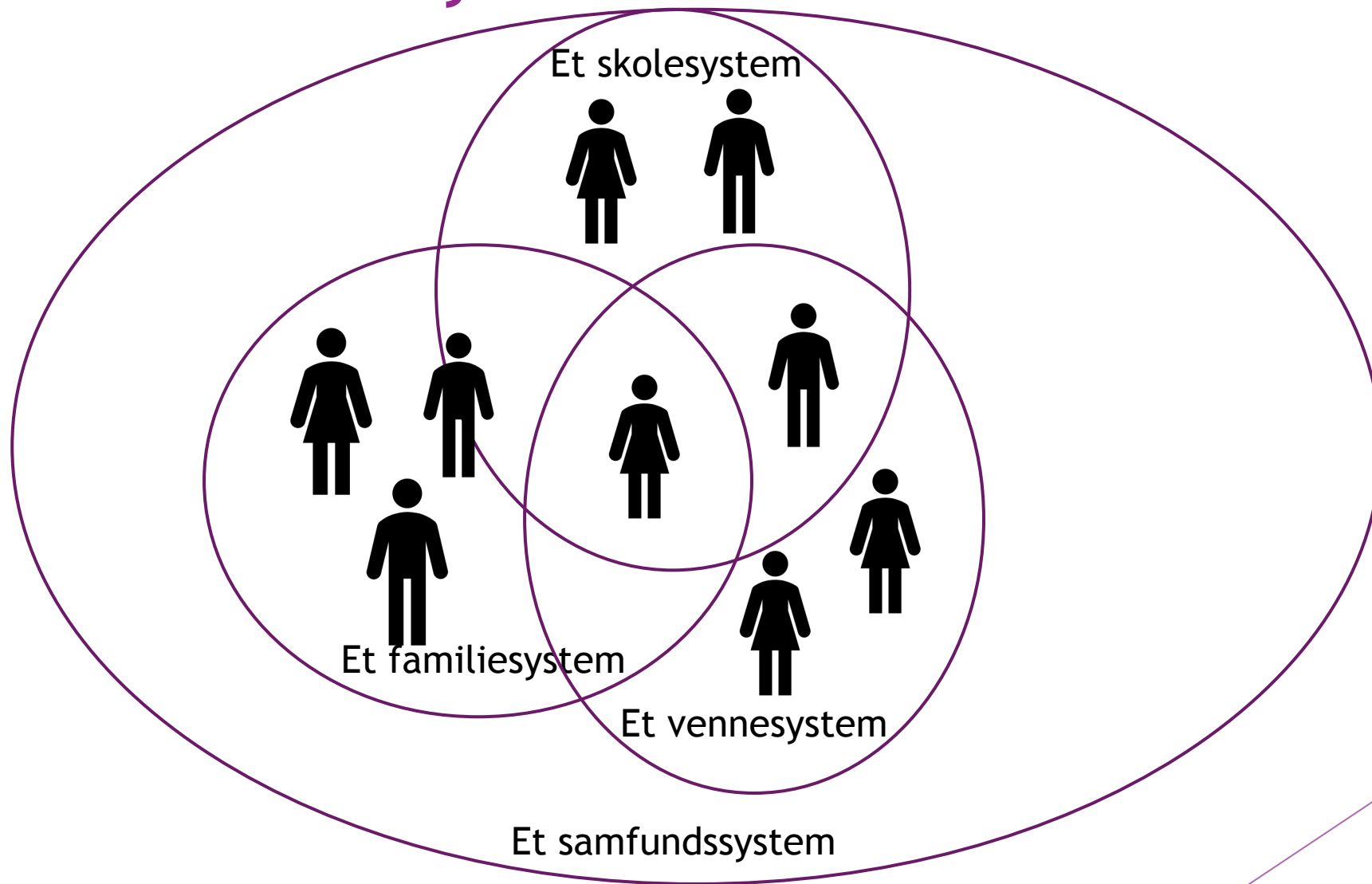
Maturana: Et system er en enhed der adskiller sig fra sine omgivelser.

Hall og Fagen: 'et system er et sæt komponenter (objekter), med relationer mellem komponenterne (objekterne) og mellem deres egenskaber'

Og hvad betyder så det?...

- ▶ Det er helheden der skal studeres, og helheden skal forstås som det indbyrdes samspil mellem delene.
- ▶ De enkelte systemer er en del af større systemer, og andre systemer.
- ▶ **Kommunikation mellem delene** bliver her det afgørende fokus- og indsatsområde
- ▶ Systemer kan afgrænses på mange niveauer - atom, en krop, et menneske, en familie, en kultur. **Det afhænger derfor om valg, hvad der definerer et system.**

# Hvad er et system?



# Hvad definerer et særligt system?

Vi skal være os bevidste, hvad det er for kriterier der ligger til grund for at noget er et særligt system.

Skel mellem systemets organisation og struktur:

- ▶ Organisationen i et system udgør de enheder og relationer, der nødvendigvis må være til stede, for at systemet kan defineres som et specifikt system. Endvidere defineres organisationen af de relationer, der betyder at et system kan adskilles fra andre systemer som en bestemt kategori.
- ▶ Strukturen er de fysiske elementer og relationerne mellem dem, der virkeliggør selve organiseringen.



# Gruppearbejde

20 minutter i gruppe.

Se på jeres afdeling og reflekter sammen over:

- ▶ Hvad det er der gør netop jeres afdeling til et system?
- ▶ Hvad er det i organisationen og i strukturen der adskiller netop jeres system fra f.eks. Det overordnede system Basen?

# ‘Alt hvad der siges, siges fra nogen’

Maturana

- ▶ Det er den der kigger på systemet, der definerer hvad der er et system - Observatøren.
- ▶ Der er lige så mange observatører, som der er deltagere i systemet!
- ▶ Vi kan derfor ikke tale om nogen overordnet normativitet - der er ikke en moral/værdi der er mere rigtig end andre
- ▶ Et system er kun et system, når det træder sådan frem for nogen.

Det træder frem på baggrund af, at observatøren har foretaget en distinktion mellem netop de personer der udgør systemet og systemets omgivelser. Det har vedkommende gjort ud fra sine egne sæt af kriterier. De kriterier kan være forskellige, hvorfor **systemer er observatørafhængige**.

# 1. og 2. Ordens kybernetik

Et term fra systemisk tænkning, som er værd at kende, er **kybernetik**.

Kybernetik er en teori om kontrolmekanismer i dyr, mennesker og maskiner. Det bruges også i en afledt betydning, nemlig om studiet af naturlige eller konstruerede systemer.

Man skelner mellem 1. og 2. ordens kybernetik.

**1. Ordens kybernetik** er: at man som observatør kan adskille sig fra objektet og se objektivt på det.

**2. Ordens kybernetik** er: at man som observatør ikke kan adskille sig fra det system, som man observerer.

Den der observerer vil i stedet altid påvirke og ændre det observerede system, og også selv blive påvirket.

# Og hvad betyder det så...

Overgangen fra 1. til 2. ordens kybernetik = radikalt skifte i forhold til

- ▶ Hvordan man ser på systemer
- ▶ Hvordan man overhovedet ved det, man ved.

Fokus flyttes fra det **observerede** system, til det **observerende** system

Dette påvirker på to måder:

- ▶ Det gør noget ved alle systemer, hvis de ved at de bliver observeret
  - ▶ Hawthorne studierne
- ▶ De briller observatøren bevidst eller ubevidst har på, betyder noget for, hvad observatøren kan se (jf. youtube video om paradigmer).
  - ▶ Rosenthal effekten

# Gruppearbejde

30 minutter i gruppe.

Se på samme elev som blev gennemgået under oplægget om videnskabsteori.

Se tilbage på den beskrivelse der blev givet.

- ▶ Hvordan påvirker jeres observationer mon den elev?
- ▶ Opstil hypoteser om hvordan, andre mulige observatørbriller, kan påvirke eleven anderledes.
- ▶ Hvordan bliver i som observatører påvirket af de briller i benytter til at anskue den elev?
- ▶ Brug eventuelt teknikken fra familiebehandlerne, med at stille sig på forskellige positionskort.

# Autopoiesis

- ▶ Fra græsk – Auto = selv og Poiesis = skabelse  
– et autopoietisk system er selvskabende.

*‘Vores hjerne skaber verden for os; den verden vi ser, og til enhver tid referer til, er skabt af os selv. Vores system har selv skabt billedet af verden, og som system er vi således selvskabende’*

*Moltke og Molly, s. 35*

# Autopoiesis

*‘ethvert system (menneske) møder verden med en bestemt bagage og en bestemt række af forforståelser på baggrund af hvilke, man opfatter og forstår verden.*

*Moltke og Molly, s. 35*

Vores hjerne fungerer som et filter, hvorigennem vi oplever verden. Dette filter er formet af:

- ▶ vores forståelse af det system vi indgår i
- ▶ vores tidligere erfaringer
- ▶ Andet som f.eks. Værdier, tanker, uddannelse, opvækst, kompetencer, følelser, holdninger, teoretisk baggrund, ideer osv.

Samspelet konstituerer den særlige konstruktion der er mig, og gør dig til dig. Og dermed definerer hvordan jeg møder og opfatter den verden jeg bevæger mig i.

# Autopoiesis og perfektionshypotesen

Samtidig ligger det i selvskabende systemer, at de har tendens til at handle i perfekt overensstemmelse med de logikker der er styrende for netop det system - **perfektionshypotesen**.

Det giver derfor ikke mening af forsøge at ændre andres adfærd, men i stedet at søge at forstyrre logikkerne - ikke for meget, og ikke for lidt, men **tilpas**.

Den **tilpasse forstyrrelse** kan først aflæses ved systemets respons.



# Multiverser i stedet for univers

Netop fordi vores hjerne er det filter hvorigennem vi skaber vores forståelse af virkeligheden. Kan der ikke være tale om en fælles virkelighed, som alle kan have adgang til.

Vores forståelse bliver derfor en forståelse ud af mange - et univers ud af mange.

Konsekvensen af dette er: at vi aldrig helt kan forventes at forstå den anden og dennes univers - vi må tale om **multiverser**.

Her er det afgørende at stille spørgsmål, for at undgå at man 'laver konklusioner omkring den anden, på baggrund af sin egen verdensopfattelse'.

Det er kun gennem kommunikation at vi kan få et lille indblik i den andens univers.

# ‘Relationen er den mindste enhed’

Bateson

- ▶ Relationen går forud for alt andet, fordi systemer bliver til i relation til andre systemer.
- ▶ Det er i relationen til andre, at vi hver især bliver til noget særligt - forskellige relationer får noget forskelligt frem i os.
- ▶ Egenskaber som f.eks. kravafvisning, stolthed og optimisme er ikke noget vi i os selv besidder. Det er først i en relation med en anden, hvor vi opleves med den særlige egenskab, at den kan siges at eksistere.
- ▶ Det værende bliver derfor relationelt båret - jeg er først empatisk, når en anden oplever mig som sådan, ved at vi indgår i en relation hvor empatien kan siges at opstå i.
- ▶ ‘*Den dobbelte beskrivelse*’ (Bateson)
- ▶ Mønstre og regelmæssigheder i beskrivelserne *er* selve relationen.

# Behandling i relationel optik

Når relationen er det bærende, må behandlingen ses ind i den ramme, ved at:

- ▶ udforske forskellige perspektiver på den konkrete relation
  - ▶ Hjælpe eleven med at se relationen fra forskellige synsvinkler.
- ▶ Undersøge mønstre i relationerne, da de er med til hele tiden at skabe individet på ny.
  - ▶ Følelsen af at være kompetent afhænger af motivationen (eller mangel på motivation) for at blive kompetent.
  - ▶ Nogle relationer får os til at vokse, andre får os til at krympe - det påvirker os!

# Symmetriske, komplementære og reciprokke relationer

Relationer er mangeartede. Det kan give mening at skelne mellem tre overordnede kategorier, som Jackson kalder Symmetriske, Komplementære og Reciprokke:

## Symmetriske

- ▶ Udveksling af den samme adfærd, deltagere har samme position
  - ▶ Oprusningsprincippet - du gør noget, jeg skal gøre mere...
  - ▶ Stopper ikke før en indtager en komplementær position.

## Komplementær

- ▶ Udveksling af forskellig adfærd - den ene giver, den anden modtage
  - ▶ Lærer-elev eller mor-barn

## Reciprok

- ▶ Skift mellem symmetrisk og komplementær relation i det samme system.

# Gruppearbejde

20 minutter i gruppe.

Se på samme elev som blev gennemgået under oplægget om videnskabsteori.

Se tilbage på den beskrivelse der blev givet, og på de drøftelser i havde i sidste gruppearbejde.

- ▶ Hvilke relationelle positioner indtræder eleven i, i forskellige sammenhænge?
- ▶ Kan vi som behandlingsskole tilbyde andre relationer?
- ▶ Hvordan vil andre relationer måske påvirke elevens selvforståelse?

# Opsamling

- ▶ Systemisk tænkning er en overgang fra kausale lineære årsagssammenhænge til cirkulære ditto.
- ▶ Systemer er med til at definere os, og vi er omvendt med til at definere systemer.
- ▶ Et system er en enhed der adskiller sig fra sine omgivelser. Det er et sæt af komponenter, med relation mellem komponenterne og mellem deres egenskaber, som defineres af dets organisation og struktur.
- ▶ Systemet er observatørafhængigt og observatøren kan ikke adskilles fra observationen - 2. ordens cybernetik.
- ▶ Alle observationer er lige gyldige, Vi kan ikke tale om nogen overordnet normativitet.
- ▶ Systemer er autopoietiske - selvreferende. Vores forståelse af systemer, tidligere erfaringer og egen psykisk struktur, definerer den måde vi går i verden på.
- ▶ Autopoietiske systemer stiler mod perfektionshypotesen - det giver derfor mest mening at forsøge at skabe tilpas forstyrrelse af logikker.
- ▶ Vi taler om multiverser, hvorfor vi ikke kan forvente til bunds at kunne forstå hinanden. Kun gennem kommunikation kan vi få indblik i en flig af den andens univers.
- ▶ Systemer bliver til i relation med andre, hvorfor relationen er det bærende element. Vi indgår i mange forskellige relationer, men tre bærende kategorier er: symmetriske- komplementære- og reciprokke relationer.